

GLASNIK

AUSTR. KRŠČ. TOBAČNE DELAVSKE ZVEZE

Št. 52.

V Ljubljani, dne 28. decembra 1917.

Leto X.

Izhaja vsak petek

Uredništvo:

Kopitarjeva ulica 6

Naročnina znaša:

osloletna . . . K 4[—]

pololetna . . . K 2[—]

četrtletna . . . K 1[—]

Posamezna številka
stane 10 via.

Na praznik sv. Janeza Ev., 1917.

Rajni naš dr. Krek je na današnji dan godoval. Z boleščjo se spominjamo velikanske izgube, ki je zadela nas vse, ki smo te ljubili, ki smo te spoštovali, ki smo sledili tvojim naukom; ki smo sodelovali v organizacijah, ki jih je bil zasnoval tvoj veleum. Duh tvoj, o Evangelist, bil je duh tvojega patrona; duh ljubezni; nesebične krščanske ljubezni je preveval vse tvoje delo; vse dni tvojega življenja. Prepojiti si hotel vse v ljubezni in obnoviti v njej tvoj ljubljenski jugoslovanski narod. Dne 8. vinotoka 1917 je tebe, očeta, ustanovitelja slovenske katoliške delavske demokracije poklical Vsemogočni k sebi. Nikdar tisti, ki smo te poznali, bolesti za teboj ne prebolimo; a v teh dvanajstih tednih po tvoji smrti se je pri nas Jugoslovanih že toliko zgodilo: zgodovinskih, važnih reči, ki dokazujejo, da ti, Evangelist, nisi umrl, da tvoj duh, tvoj nauk živi, krepko napreduje in zmaguje. Danes, na tvoj god, rajni Evangelist, zboruje tista S. L. S. svobodna od tistih, ki so jo hoteli razdružiti, od tistih, ki so uvedli duha sebičnosti, duha samoljubja, duha puhle ošabnosti protivnega duha katoliške ljubezni do bližnjega, duhu katoliške ponižnosti in duhu katoliškega zatajevanja samega sebe. Ko se danes, o Evangelist, oče, spominjamo v svojih molitvah tvoje duše, zborujeta zopet po tolikih letih vodstvo in izvršilni odbor Vseslovenske Ljudske Stranke: prepotrebne skupne politične organizacije katoliških slovenskih demokratičnih političnih strank. Svojemu rajnemu prijatelju Jegliču si napisal dr. Krek v posmrtnici leta 1906.: Sredi dela pade! Lepa smrt! Vsi pademo, a ne tako! Sredi dela si, dr. Krek, padel: lepa smrt!

× × ×

Naša ljubljanska delavska organizacija je v prejšnjih letih vsako leto prirejala na Štefanov večer skromno zabavo, na kateri se je voščila sreča očetu naše delavske organizacije. Sam je na te večere zelo rad prihital. Spominjam se nekega takega večera v nekdanjem Katoliškem domu začetkom tega stoletja. Z umetniškega estetskega vidika ni bilo morebiti vse dovršeno, a zato je bilo vse pristrčno, domače, pri pogrnjenih mizah; pelo se je, govorilo, če je bilo kaj muzike, sem pozabil, zdi se mi, da so tamburaši udarjali, prijetno je pa bilo: delavci in delavke so bili veseli.

Pri vratih sem stal; Krek je bil že Jožetu povedal, da je Štefanovega večera vesel in se je zahvaljeval, ker mu je bil Jože srečo vošil v imenu vseh. Kar se obrne k meni rekoč: »Precej mladih fantov vidim. Hm! Ali bi ne kazalo, da napravimo v S. K. S. Z. telovadni odsek?« — Misli na telovadne odseke dr. Krek ni več izpustil. Sredi drugega dela ni prej miroval, dokler ni »Orla« ustanovil. Škoda, ker so Krekovi večeri in Štefanov večer prenehali. Bili so resni časi: Delavski štrajki so nam rodili strokovna društva, vse svoje moči smo jim posvetili; na veselice nismo mogli misliti. Z vsa močjo smo podpirali protialkoholni pokret; potikali se iz ene luknje v drugo. Ampak rajni Evangelist, ki je vse to znal, se je le rad spomnil teh večerov, na katerih smo mu skupno srečo voščili. Ponosni smo ljubljanski delavci in delavke, ker tudi čestitke ob Krekovi petdesetletnici nismo prezrli. Ponosen je naš list, ker je ob Krekovi petdesetletnici storil svojo hvaležno dolžnost svojemu ustanovitelju in dušnemu voditelju.

Nam delavcem in delavkam je smrt našega očeta dr. Kreka najbitkejši dogodek leta 1917. Krepak pokret in napredek ne samo med katoliškimi Slovenci, marveč med Jugoslovani sploh nam dokazuje, da če tudi dr. Krekovega telesa ni več med nami, živi pa med nami njegov duh in da njegova reč napreduje. Kvišku srca, proč z vsako bojaznijo: naprej!

× × ×

V Brestu Litovskem so otvorili zastopniki osrednjih velesil pogajanja o miru z zastopniki ruske vlade, med katerimi se nahaja tudi gospa M. A. Bizonko. Pri zeleni mizi sedi torej med diplomati ženska: znak, da umevanje ženske enakopravnosti napreduje. Upajmo, da bo sledil sedanjim mirovnim pogajanjem v Brestu Litovskem vsaj poseben mir z Rusijo: če pa sledi posebnemu miru z Rusijo splošen mir: peli bomo zahvalnico Boгу, da je odvzel strašno šibo vojske od nas in uslišal goreče molitve sedanjega sv. očeta papeža Benedikta XV., ki tako koprni po miru. Dovolj gorja! Dovolj krvi! Boг nam zopet podeli mir!

× × ×

Po vojski ne bo prijetno. Gotovo ne. Gospodarske rane, ki jih je zadala vojska vsem državam, bo čutil zelo tudi delavec:

posebno slovenski delavec... A čemu črne misli: pravičen Bog živi. On skrbi za vse, skrbel bo tudi za nas delavce in delavke, ki smo vsled vojske največ trpeli, a smo se v vojski tudi naučili, da moramo krepko skupaj držati, če hočemo, da pride mo naprej. Naša Jugoslovanska Strokovna Zveza je vojsko dozdej srečno prenesla. Njene vrste so ostale strnene, dasi je neusmiljeni kapitalist zaprl več tvornic, v katerih so delali naši ljudje, morebiti ravno zato, ker so delali v njih trpini našega plemena in duha. Kako jadikujejo in resnično primanjkuje popirja? In popirnice na Goričanih, Medvodami in pri Devici Mariji v Polju?! Zakaj so jih zaprli? Čisto brez potrebe. Lahko bi bili delali naprej, a niso. Popirja pa ni, država se ne gane, deželni odbor ne migne z mazincem, da bi popirnice spet delale, dasi zahteva danes javna korist več popirja, če tudi gre za volilce dr. Šustersiča. Ali se zato ne dela v teh krajih, ker je delavstvo slovensko? Sicer pa, zakaj se slovenske tiskarne vežejo na tuje nam izdelovalce popirja? Ali se res ne morejo otresti tuja? Vse slovenske tiskarne naj bi osnoval bodisi zadrugo ali pa akcijsko družbo za izdelovanje popirja. Ni nova ta misel, a podjetnosti ni bilo, da bi se bila izpeljala. Morebiti se ta pametna in pravzaprav zelo lahka stvar izpelje po vojski, da ne bo slovenski tisk še naprej odvisen od nemškega popirnega kartela, ki je še judovski povrh. To želimo še posebno zato, da dobe naši ljudje doma kruha, da ne bomo s svojim denarjem kupujoč slovenske bukve in časopise krepili našemu rodu sovražni tuji kapital in gmotno krepili naših nasprotnikov.

× × ×

Na Ogrskem je vlada te dni predložila poslaniški zbornici novo volilno postavo za ogrski državni zbor. Ni splošna in enaka, kakor pri nas v Avstriji, a v gotovem oziru je popolnejša, ker priznava tudi ženskam volilno pravico; seveda ne vsim, le nekaterim izvoljenim slojem. Kljub vsem pomanjkljivostim ta napredek na Ogrskem pozdravljamo, ker vidimo, da Mažari poizkušajo vresničiti reči, ki jih mi že toliko let brez uspeha zahtevamo. Toliko let? Z ustanovitvijo naše delavske organizacije je šel ves čas naš pokret po splošni in enaki volilni pravici. Delavska duša je zahtevala vedno svoje pravice; za seboj je na Slovenskem potegnila tudi na-

šo stranko, da je najodločnejše nastopala za splošno in enako volilno pravico, da si se led le počasi prebil: prebil se je. Moškemu delavcu je zvesto stala na strani njegova tovarišica v vseh njegovih borbah: slovenska delavka. Na II. vseslovenskem delavskem shodu na Preski dne 1. julija 1906 se je zato pod predsedstvom dr. Kreka na predlog delavke Terezije Bučar soglasno in navdušeno sklenilo:

»Shod priznava popolno politično enakopravnost ženske z moškimi; pred vsem pa zahteva, da mora pasti prepoved, ki zabranjuje ženskam vstop v politična društva.«

Mi zelo želimo, naj ne samo delavke, marveč vse Slovenke odločno nastopajo, da dosežejo svoje politične pravice. Bo šlo, samo ženske ne smejo čagati: misel je zrela; puhne naj na plan!

× × ×

Vojteh Jeločnik je kot odgovorni urednik podpisal novi tednik »Resnico«, ki je 22. decembra t. l. izšel v ljubljanski Zvezni tiskarni. Ta list je zapisal: »Na teh mestih se je odobral izstop enega dela katoliškega delavstva iz stranke, ki si je ustanovila pod vodstvom Mihe Moškercerca svojo lastno stanovsko politično organizacijo pod bobnečim naslovom: Slovenska katoliška demokracija in ki je v svojem listu odprto napadala S. L. S.

»Resnici« smo zelo hvaležni, ker je napisala ta odstavek, ker smo nekaj izvedeli, česar do zdaj nismo znali.

Odpad iz stranke? Kdaj? Kje? Svojo organizacijo imamo delavci od l. 1893. naprej; velika naša ofenziva se je pričela leta 1894. Imenovala se je naša organizacija Slovensko krščansko socialno delavstvo, pisalo slovenska krščansko socialna delavska organizacija, slovenska krščansko socialna delavska stranka, slovenska katoliška delavska demokracija: na formo, izraz, nismo res gledali, ker nismo advokati. Dejanski položaj se je v 11 letih do 1. julija 1906 tako razvil, da je morala na-

ša organizacija to upoštevati; takratna glavna inštanca naše organizacije: vseslovenski delavski shod: II. je bil, je soglasno sklenil a) odobravamo vse samostojne delavske politične organizacije in pričakujemo, da bodo v svojem okrožju tudi naprej izvrševale svoje dolžnosti, in: Glasilo politične organizacije je »Naša Moč«. Na tem shodu smo si delavci izvolili prvič svoj izvršilni odbor: delavke so bile in so še sedaj v njem, Mihael (dr. Breznik) prepoveduje, česar seveda »Resnica« ne ve, naj se ne piše Miha, marveč Mihael) Moškerc vanj niti izvoljen ni bil, marveč je shod sklenil, da imej urednik »Naše Moči« virilen glas v delavski eksekutivi. Če je vodstvo naše politične delavske organizacije, ki ni pod vodstvom M., sklenilo, naj se odslej naša organizacija imenuje S. K. D., je to reč naše organizacije. Tole decembersko dete iz ljubljanskega močvirja in megle nam je povedalo, da smo izstopili iz S. L. S. Izstopili smo torej iz S. L. S. 1. junija 1906 na II. vseslovenskem shodu, ki ga je bil med drugimi tudi dr. Šusteršič pozdravil; prišel bi bil tudi nanj, a se je moral takrat odpeljati na Dunaj zaradi volilne preosnove. »Resnica« tudi pravi: »da je S. K. D. v svojem listu odprto napadala S. L. S. To »smo« pripravljene vsak hip utrditi pred vsakim forumom. Nekoliko preadvokatsko: advokatom se je že zgodilo, da so pred kakim forumom izrezali kakega cigana, ki je bil potem drugič pred ravno tistim forumom (sodiščem) obsojen na smrt. (Pisec »Resnice« bi v tem slučaju zapisal »na gavge«.) In kaj je res: Kritikoval je naš list zelo, zelo milo, rahlo, nežno; to, kar se mu ni zdelo v stranki prav. Kritika je pa kritika in ne napad. Kdor tega ne umeva, naj gre na Marsa, kjer komandira le Mars, vsi drugi ga pa morajo ubogati. Pa kaj naj se prerekamo: Dr. Krek je rekel nekoč na nekem shodu: Narodnih prvakov nič ne potrebujemo. Zadnji volilec ima ravno tako pravico, da politikuje kakor njegov poslanec ali voditelj. Da je res tako rekel, lahko potrdita poslanec Jaklič in ribniški dekan Skubic,

ki sta dr. Krekovemu govoru burno pritrdjevala.

Sicer pa: Preko ljudi pri »Resnici« krepko napreduje S. L. S. na Kranjskem, kateri načeluje prelat Kalan; krepko napreduje V. L. S., kateri predseduje dr. Korošec; krepko procvitaj dr. Krekova Zadržna zveza, ki ji predseduje dr. Korošec. Ofenziva, ki jo vodijo zdaj dr. Šusteršičevi ljudje proti S. L. S., proti V. L. S. itd., je ponesrečena, ker ne rabi orožja duha, marveč izkrhano, obrabljeno, starinsko orožje prostaških psovk, nabranih v znanem starinarskem hotelu »Baraba« na ljubljanski Dunajski cesti.

Glasnik.

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

Kar je dobrega, posnemamjmo tudi pri nasprotnikih. Vladna večina državnega zbora je doživela zadnje čase kar dva zelo občutna poraza pri glasovanju. Enkrat je manjkalo 50 Poljakov, 28 krščanskih socialcev in 41 nemških svobodomiselcev. Krščanskosocialni listi so ob tej priliki pisali: če mora kak poslanec vršiti preveč poslov, je to migljaj, naj se take osebe več ne volijo. Res: posnemanja vredno; deželnih glavarjev, deželnih odbornikov naj bi nobena stranka ne kandidirala v državni zbor, ker eno ali drugo za to trpi. Upamo, da se bo izčiščena S. L. S. tega načela strogo držala; če bi se ga bila vedno, bi se marsikaj ne bilo zgodilo, kar se je.

Avstro-ogrska banka je po treh letih in pol podala na izrednem občnem zboru izkaz, kak oda zdaj stoji. Med vojsko se je stanje banke zelo poslabšalo. Predno je izbruhnila vojska, so zaloge zlata bile vredne 1094,9 milijonov mark; menice in zlato v inozemstvu so bile vredne 54,9 milijonov; sicer je imela banka v inozemstvu tirjati 120,1 mil. kron; skupno je torej znašalo kritje 1269,9 milijonov kron; srebro je bilo vredno 291 milijonov kron. Zdaj znaša kritje v gotovini 1080 milijonov kron v

H. Conscience:

Revni plemenitaš.

Deklica ga je nežno objela in mu je rekla:

»Oče, oče, pred osmimi dnevi si ležal bolan v postelji. Molili smo, da zopet ozdraviš: največja sreča na tem svetu. Bog nas je uslišal, ozdravel si... prva nesreča te pa zopet potlačil! Kar si danes nameraval, se ti ni posrečilo? Saj ti to z obraza čitam. Kaj na tem? Kaj nam manjka do sreče? Kvišku! Boriva se kakor prej proti nesreči. Močna bodiva v revščini: srčnost je tudi bogastvo! Oče, pozabi neprijetnosti, poglej me, ali sem žalostna? Ali me tlačijo obupne misli?... Da, jokal sem, vzdihovala in trpela, ker si bil bolan. A zdaj, ko si ozdravil, naj pride, karkoli: Lenora se bo Bogu vedno zahvaljevala, ker je tako dobrotljiv!«

Oče je pogledal tiho smehljajoč se svoji hčerki v oči. Zdihoval je, ko ji je pripovedoval:

»Uboga Lenora! Sama sebe osrčuješ, da krepiš in tolažiš mene. Nebo naj ti poplača veliko ljubezen! Poznam vrelec, iz

katerega črpaš svoje moči; a angelj, ki mi ga je daroval Bog — tvoje besede, tvoj smeh so tako močni, kakor da vliješ del tvoje duše moji. S strtim srcem se vracam, skoraj obupan — a le pogled na tebe me potolaži...«

»Dobro oče,« mu preseka hči besedo in ga še bolj ljubkuje; »povej, kaj se ti je zgodilo, potem tudi nekaj povem, kar te bo razveselilo!«

»O, dete moje, šel sem na učni zavod gospoda Roncevauxa, ponudil sem se mu kot učitelj angleščine. A med mojo boleznijo so poverili pouk o angleščini nekemu Angležu; najboljši košček kruha sva izgubila!«

»In pouk v nemščini pri gospici Pavlini?«

»Gospica Pavlina se je preselila v Strassburg. Povrniti se ne namerava več. Lenora, vse sva naenkrat izgubila, povoda dovolj, da se žalostim. Zdi se mi, da si še ti vsled te novice obleдела?«

Dekle je res pobesilo oči; presenečeno je bilo in zmedeno. Poziv njenega očeta jo je zopet vzdramil.

»Mislila sem le na neprijetnosti, s katerimi so te ta razočaranja zadela. Zelo

me to žalosti, a se kljub temu veselim. Nekaj dobrega ti lahko povem.«

»No, kaj; povej!«

»Čudim se ti.«

Dekle je pokazalo s prstom proti stolu in je nadaljevalo:

»Poglej platno! Dvanajstorico srajc sešijem iz njega. Ko jih izdelam, jih zopet ravno toliko dobim... nekaj več, kar je še boljše, a na to šele upam.«

Lenora je to hitro in veselo govorila; oče se ni mogel njeni veselosti izogniti in se je zadovoljno smehljajal.

»Zakaj si tako srečna?«

Dekle se je vrnilo k svojemu stolu, kakor da si očita čas, ki ga je bila izgubila. Šivala je dalje. Veselilo jo je, ker je premagala očetovo žalost in se pričela smehljati. V šali mu je rekla:

»Oče, saj ne ugameš, kdo mi je to delo presrbel? Tista bogata gospa, ki stanuje v tisti lepi hiši pri vogalu ulice. To jutro me je poklicala. V tvoji nenavzočnosti sem šla tja. Kajne, oče, čudiš se?«

»Res, Lenora. Gospo pl. Royan misliš, tisto, za katero si pletla lepe ovratnike?«

Ne vem. Žena, ki mi je to težko nalogo poverila, ji je najbrže povedala, kdo je

zlatu in 54.9 milijonov kron v srebru. Bankovcev je krožilo, predno je izbruhnila vojska, nekaj nad 3000 milijonov kron; zdaj jih pa kroži 17.740 milijonov kron: več kot petkrat toliko! Avstrija in Ogrska dolgujeta banki 17.800 milijonov kron. Banka je sklepala posojila le z državo, zasebniki ne pridejo niti v poštev, tako malo jim je banka posodila.

Začasen poštni in trgovinski promet z Rusijo. V Petrograd je 19. t. m. odpotovalo pod vodstvom generalnega konzula Hempla odposlanstvo raznih ministrstev z Dunaja, da ukrenejo vse potrebno za zopetno odprtitev poštnega in brzojavnega prometa z Rusijo.

Vrednost krone se je zvišala od 21. novembra do 17. decembra 1917 za 44.42 odstotkov, v Stockholmu, v Kodanju za 41.49 odstotkov, v Kristianiji za 41.98 odstotkov, na Nizozemskem za 34.35 odstotkov, v Švici za 33.04 odstotkov.

Cena zlata je pred dnevi padla pri kilogramu finega zlata na 11.000 kron; v prvi polovici novembra je stal kilogram zlata še 21.000 kron.

Obrestno mero so zvišali švedska državna banka v Stockholmu na 7 odstotkov; 27. septembra pa na 6 odstotkov; zasebna obrestna mera pa znaša 9 odstotkov. Norveška banka je sledila švedski državni banki in je zvišala obrestno mero od 5½ na 6 odstotkov. Najnižja obrestna mera je zdaj v Belgiji 4 odstotke.

Kritje naših bankovcev. »N. Freie Presse« je ostro kritikovala izdajo bankovcev po Avstro-ogrski banki. Očita vodstvu banke, da je preuslužno izdajala bankovce. Graja, ker so letos od majnika do novembra izdali bankovce v vrednosti 6000 milijonov kron, kar je tako zmajalo vrednost našega denarja, da je guverner banke opozarjal na resnost položaja. Banka je izdala za 18.000 milijonov bankovcev; izgubila je vodstvo obrestne mere, katerega so se polastili kreditni zavodi in zasebni javni trg. Člankar zahteva, naj finančna uprava določa obrestno mero. Potrebno je, da ne izdajajo več bankovcev.

to izdelal; povedala ji je tudi najbrže o tvoji bolezni in o tvoji revščini; gospa je znala od naju več, kolikor ti misliš.»

»Za Boga, menda vsaj ne ve...?«

»Ne, ne ve, kaj da pomenja najino ime doma.«

»Nadaljuj Lenora. Radoveden postajam. Vem, nagajati mi hočeš!«

»Dobro, oče, ker si zopet vesel, kratko povem. Gospa pl. Royan me je zelo ljubeznivo sprejela. Hvalila je lepo moje pletenje, vprašala, kakor se nama je prej godilo. Tolažila in osrčevala me je. Ko mi je to platno izročila, mi je rekla: »Ljubo dete! Srčno delajte dalje. Ostanite krepotni; ščititi Vas hočem. Veliko imam sama šivanja; dva meseca skoraj boste le meni delala; a to me zadošča, priporočim Vas svojim mnogim znancem. Skrbeti hočem, da boste obvarovala bolnega očeta od vse bede! — S solznimi očmi sem ji segla v roko in jo poljubila. Globoko me je namreč njena nežnost genila ter mi ni podelila miloščine, marveč delo, z oči mi je brala, kar sem mislila. Potapljala me je po rami rekoč: »Srčnost Lenora! Pride čas, ko boste najela najenke; od stopnje do stopnje boste napredovala! Da, tako je rekla, oče.«

Zavlačevalci in podaljševalci vojske. Na Dunaju je izšel letak, ki je naslovljen »An die Deutschen Österreichs« in ki se zavzema za nemški mir z aneksijami, kontribucijami in nadvlado nemštva. Letak pravi, da je položaj centralnih držav v vsakem oziru tako sijajen (tudi glede prehrane, da smo letos mnogo na boljšem kakor lani), da centralne države nikakor ne smejo skleniti miru, kakršnega hoče internacionala. Če bi pustili Rumunijo in Srbijo iz rok, potem bi letina teh dveh dežel prišla našim sovražnikom v dobro. Mir nam mora zasigurati, da bomo v bodoče glede prehrane brez skrbi in nam mora dati tudi jamstvo, da bomo mogli uvažati vse one surovine, ki jih potrebujemo. Letak pravi nadalje, da je naravnost otroško misliti, da bi se mogla Avstrija z enim ali drugim nasprotnikom poravnati na lastno pest in ironizira idejo velike sprave med narodi, češ, mir Evrope mora biti tudi v bodoče oborožen, kajti zavarovan bo ta mir le v toliko, v kolikor ga bo držala združena moč centralnih držav. Nemški letak protestira proti temu, da bi se bodoči mirovni kongres smel vmešavati v notranje zadeve monarhije, češ, »mi« hočemo sami poskrbeti za izgradbo naše države ter zaupamo v razsodnost krone, katere pravi interesi so identični z interesi nemškega naroda v Avstriji. Vojska mora trajati tako dolgo, da bodo sovražniki prisiljeni k miru, ki bo za vedno zasigurati tudi svetovno veljavo nemškega naroda. Podpisan je ta letak od več sto nemških veljakov, med njimi posebno mnogo nemških vseučiliških profesorjev in zastopnikov vojne industrije. V tej-le družbi se seveda nahajajo tudi zastopniki naših domačih Volksratov, med njimi celjski dr. Ambroschitz, kočevski knez Auersperg, poslanec grof Barbo, načelnik koroškega Volksrata vitez Bürger, poslanec Dobernig, načelnik kranjskega Volksrata dr. Hofer, kočevski župan Loy, mariborski odvetnik dr. Orosel, znani »Achtung na cuk« politik, nekdanji celjski poslanec dr. Pommer, koroški poslanec Lutschoungg. Med podpisanimi smo našli tudi voditelja krščansko-socialne stranke princa Lichtensteina, znanega opata Helmerja ter druge. Ta letak je javen dokaz za to, kdo zavlačuje in podaljšuje vojsko. To so nemški zagrizenci, ki zahtevajo nemški mir s povečanjem ozemlja, z odškodninami in z nemško nadvlado. Ti ljudje se posmehujejo poizkusom, napraviti s tem ali z drugim nasprotnikom delni mir in upeljati pravo in trajno spravo med narodi. Tem ljudem še ni dovolj vojskovanja, prelivanja krvi in grozovitih vojnih potroškov, marveč zahtevajo tudi za bodočnost oborožen mir z vsemi njegovimi blaznimi stroški za nepretrgano oboroževanje. Vsenemška zagrizenost in požrešnost je eden izmed glavnih vzrokov, da se je ta vojska začela in da se ne bo mogla tako hitro končati.

Nezadovoljnost z vojsko v Ameriki.

Preko Haaga se je poročalo, da navdušenost za vojsko v Združenih državah ponehava. Živila so se podražila; časopisje zahteva, naj določajo cene živlom oblasti. V Chicagu, Newyorku in v Baltimore so izbruhnili krvavi izgredi, ker je primanjkovalo živil. Posebno v Chicagu je položaj resen.

Potrebne preosnove.

Pruska poslanska zbornica sedaj razpravlja o vladni predlogi, vsebujoči spolšno in enako volilno pravico za pruski državni zbor. V seji dne 5. t. m. je imel grof Hertling kot predsednik pruskega državnega ministrstva govor, v katerem je priporočal vladno predlogo. Iz njegovega govora posnamemo te-le odstavke, iz katerih veje moderni demokratični duh:

»Predloženi načrti pomenjajo za Vas, kar popolnoma priznam, prekrat v notranji zgodovini Prusije. Toda državnovzdrževalna politika, kakor jo zastopam jaz, se ne more omejiti na to, da v vseh okoliščinah ohranjuje to, kar je marveč mora v gotovem slučaju pogumno in odločno ponuditi roko za vpeljavo novih naprav in za preosnove, če jih zahteva razvoj ljudskega življenja. Naravno je, da tako početje vzbuja pri pristaših dosedaj veljavne težke pomisleke in bolestna čuvstva, razumevam, da se v teh krogih smatra ne samo kot stvar čustva, temveč kot stvar vesti, držati se tega, kar so izročili očetje. Toda ta boj vesti se mora izvojevati. Prinesite, tako je sklepno pozval Hertling, domovini to žrtev, če je žrtev za Vas, in pritrdite predlogi. S tem boste pospešili srečo in napredek države, mogoče boste pripomogli k temu, da se preprečijo težki pretresi.«

Grof Hertling je zoper zastarelo odločbo pruske državne ustave o volilnem redu proglasil načelo o potrebi preosnov, kakor jih zahteva razvoj ljudskega življenja. Po njegovem mnenju ustava ni noben Noli me tangere, ni nekaj, česar se ne sme nikdo dotakniti, kakor to menijo gotovi konservativni krogi, ki se smatrajo za edino državovzdrževalne. Ustava je za ljudstvo in ne narobe in za to se more in tudi mora spreminjati, kakor zahteva razvoj in potreba ljudskega življenja.

To načelo o preosnovah, kakor jih zahteva razvoj ljudskega življenja, velja zlasti tudi za Avstrijo. Grof Černin je sicer proglasil načelo, da se v notranje avstrijske državne razmere ne sme vtikati nobena druga država. Pri Nemčiji pa je večkrat izjema, posebno kadar gre za obrambo avstrijskega nemštva in ogrskega madžarstva. Avstrijski Nemci se kaj radi sklicujejo na razpoloženje naših nemških zaveznikov, ki so v narodnih rečeh baje zelo občutljivi in ne bi pripustili oslavljenja nemškega življa v Avstriji. Če imajo avstrijski Nemci tako poslušna ušesa za migljaje, nagibe in nauke iz Nemčije, naj bi tudi sprejeli pametno načelo nove nemške vlade o potrebi preosnov, kakor jih zahteva razvoj ljudskega življenja.

Razvoj ljudskega življenja na jugu naše monarhije neodklonljivo zahteva ujediničenje Slovencev, Hrvatov in Srbov v okvirju naše monarhije. Nemški politiki pa se, kakor je grof Hertling očital pruskim konservativcem, krčevito držijo tega, kar so bili očetje izročili, čeravno se je to preživelo ter je postalo nemoderno, nedemokratično in nemoogoče. Nemškoliberalni in madžarski očetje so ustvarili sedanji dualistični ustroj monarhije, ki so ga rodile avtokratične, gospodstvaželjne tendence Nemcev in Madžarov. Dualizem je bil odkraja nesreča za avstrijske narodnosti, ki se nečejo dati narodno pritiskati od onih dveh

gospodujočih narodov, nesreča tudi za vso državo, v kateri je že povzročil hude in težke pretrese. Kaj takega se v smislu države, njenega obstanka in napredka ne sme ohraniti, temveč mora napraviti prostor preosnovam, kakor jih zahteva ljudski razvoj.

Nemškonacionalni poslanci pa se še niso povzpeli do tiste razumnosti, ki je sedaj na Nemškem prišla do vlade. Na svojem zborovanju v Lincu so pritrjevali besedam poslanca Markhla, ki je rešitev jugoslovanskega vprašanja v smislu jugoslovanske deklaracije z dne 30. maja proglasil kot misel, ki ni vkoreninjena v ljudski duši, marveč samo služi kot taktičen maneuver za pomnoženje moči. Na načelu o samoodločbi narodov temeljujoča jugoslovanska državnopravna zahteva je nasprotna dualističnemu državnemu ustroju, državni enotnosti, varnemu obstoju monarhije in nemškemu narodu in njegovemu razvoju. Naj vendar državna oblast stopi iz svoje pasivnosti in naj nastopi proti jugoslovanskim zahtevam. Nemškonacionalni poslanci odklanjajo izvršitev in tudi pripravo temeljnih sprememb državnega ustroja, zlasti odklanjajo take spremembe, ki bi — bodisi v obliki narodne avtonomije, bodisi v drugi obliki — oslabile stališče nemškega naroda.

V prvi dobi svetovne vojske nemški nacionalci niso imeli takšnega rešpeka pred ustavo, podedovano od nemških liberalcev, da bi vsako njeno spremembo smatrali za izključeno. Da, celo protiustavnim potom bi se naj vsled njihovih gorečih in hrupnih želj izvršila taka sprememba, in sicer z oktroajem nemških zahtev o nemškem državnem jeziku in o drugih znanih rečeh. Da se ta sprememba ni izvršila, je preprečila ideja demokracije in samoodločitve narodov, ki je kakor veletok preplavila evropsko javno mnenje.

Temu toku se še ustavljajo Nemci to in Madžari onstran Litve ter kličejo na pomoč državno oblast, da bi z svojo strogostjo nastopila zoper jugoslovansko zahtevo po spremembi ustave, kakor jo želi in zahteva troimeni jugoslovanski narod Slovencev, Hrvatov in Srbov. Madžarski listi se celo hudujejo nad tem, da cesar Karel še ni prisegel na avstrijsko ustavo, kakoršna je sedaj; zakaj ta ustava zagotavlja pogodbo z leta 1867., dočim je v avstrijskem prestolnem govoru napovedana avtonomistična ustava že zdaj dovedla do poraza in vodi k federalizmu.

Toda demokratični tok, ki nosi seboj idejo samoodločitve narodov, se da nekaj časa krajevno ustavljati, popolnoma pa se ne da nikjer. Ni se mu mogla ustavljati Prusija, kjer je dolgo časa vladala korporalska palica. Ustaviti se mu tudi ne bodo mogla nemško- in madžarskonacionalna stremjenja po nadvladi. Preosnove, ki jih zahteva razvoj ljudskega življenja, so nujno potrebne in zato tudi morajo priti.

Dr. Tuma in jugoslovanska deklaracija.

Glasilu dr. Korošca »Straža« je pisala:

Dr. Henrik Tuma, odvetnik, bivši naroden poslanec v goriškem deželni zboru

in goriški deželni odbornik, sedaj voditelj jugoslovanske socialne demokracije, spada med ljudi, ki mislijo, da so vzeli v zakup vso modrost tega sveta in trpe na manji, da so le oni, ki vse znajo in vse razumejo. Tako je tudi z jugoslovansko in narodno idejo; in ker so bili v jugoslovanski socialni demokraciji tudi neki mladi ljudje, ki so si usojali imeti o teh vprašanjih svoje lastne misli, ki so jih tudi povedali v »Napreju«, jim je on s pomočjo sodruga Čobala in drugih takih korifej pokazal vrata in jih postavil na hlad. In tam jim je še povedal, da so ti mladi inteligenti pisali o stvareh, ki jih niso razumeli. Vse te stvari razume poleg dr. Tume pač kvečjemu še gospod Čobal!

Sedaj piše dr. Tuma v podlistku »Napreja« o »Jugoslovanski deklaraciji« in tu čitamo v številki minulega ponedeljka:

»Jugoslovanska deklaracija od dne 30. maja 1917 je torej plod vojnih dogodkov, ni samorasla ideja slovenskega in pa hrvatskega naroda, ni zaključek realno, premišljene akcije jugoslovanskih politikov.«

Par stavkov nižje pa je dr. Tuma zapisal:

»Jugoslovanska ideja torej v splošnem ni več nova.«

Gospod doktor je tu očitno že pozabil, kaj je napisal zgoraj. Ako jugoslovanska ideja ni nova, je to dokaz, da tudi deklaracija ni plod vojnih dogodkov, temveč da je ona samorasla ideja slovenskega in hrvatskega naroda, da je zaključek realne, premišljene akcije jugoslovanskih politikov. Kako je mogoče pisati v isti sapi taka protislovja!

Dalje piše dr. Tuma:

»Politična zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov nam dokazuje, da se je po nastopu konstitucionalne dobe med jugoslovanskimi narodnostmi ta ideja izrekla sedaj v tej, sedaj v oni obliki. A do danes se ni nastopalo enotno pri posameznih celotnih narodih in v združenih strankah. Izhodišče jugoslovanske ideje je instinktivni občutek Slovencev, Hrvatov in Srbov posebej, da je vsak narod za-se kot gospodarska in kulturna skupina prešibek, da si obvaruje svoj obstoj, še bolj pa, da si zviša svoje blagostanje in kulturo.«

To je ravno! Ker smo instinktivno čutili, da smo zami za-se prešibki, da si obvarujemo svoj obstoj, smo iskali in našli rešitev v jugoslovanski ideji. Ako pravi dr. Tuma, da presoja socialna demokracija jugoslovansko idejo iz sociološkega, gospodarskega in zgodovinskega stališča, temu ni kaj oporekati, a to isto velja tudi o drugih jugoslovanskih strankah. Socialne in gospodarske razmere so predvsem, ki so silile v razvoj, ki je imel svoj naravni zaključek v majniški deklaraciji. Enaki razlogi in slične razmere, ki so povzročile gibanje za ujedinenje nemškega in italijanskega naroda in ki so tudi dovedli do tega ujedinenja, so povzročili tudi jugoslovanski pokret. Izid tudi ne more biti drugačen kakor tam.

Zato je nesmisel, ako dr. Tuma trdi:

»Še manj velja, da je bila jugoslovanska ideja kdaj živa med celim slovenskim narodom.«

Ako bi presojali slovenski narod po sodrugih Čobalove vrste ali po kakem od sveta ločenem rovtarskem kmetu, ki ne

čita nobenih časopisov, potem bi imel pa dr. Tuma prav. Dr. Tuma je dober sociolog in mi tega ne bi mu hoteli oporekati, dasi je včasih v protislovju s samim seboj, zato pa bi moral biti tudi toliko psiholog, da bi znal, kako nastajajo ljudski pokreti. Ideja se pojavi v glavi posameznika, kakor iskra, ki meče žarke na vse strani. Ti žarki povzročajo nove iskre, dokler ne nastane velik požar. Naravno je, da se vse velike ideje pojavijo v prosvitljenih glavah, dokler ne postanejo last celokupnega ljudstva. V tem smislu jugoslovanska ideja ni bila med slovenskim narodom nič manj živa, kakor ideja združene Nemčije ali Italije med nemškim ali italijanskim narodom v petdesetih in šestdesetih letih. V prvi vrsti pa se je ta ideja seveda kazala med inteligenco. Med to je bila jugoslovanska ideja že davno živa in odklanjali so jo le oni, ki niso verovali v njeno uresničenje. Majniška deklaracija je torej le poslednji kristaliziran izraz jugoslovanske ideje, ki je med nami že davno živela in bila z omenjeno deklaracijo le sprejeta v naš oficijelni narodnopolitični program kot izhodišče in podlaga vsemu nadaljnjemu našemu političnemu delu. Sicer nas veseli priznanje dr. Tume, da je z majniško deklaracijo postala jugoslovanska ideja celokupna ideja slovenskega naroda. Toda nikakor ni res, da je postala občenarodna last še le z majniško deklaracijo. Ta deklaracija je temveč le izraz onega, kar je že davno tlelo v vseh zavednih slovenskih srcih, tu več, tam manj zavestno. Ona je mejnik v našem narodnopolitičnem življenju, pokazala nam je vsem jasen cilj, ki ga ne pustimo več iz vida.

nik Mihael Moškerc. — Tisk Kat. Tiskarne. Izdajatelj Fran Ullreich, Dunaj. — Odgovorni ured.

Razširjajte med delavstvom Vaše glasilo
„Našo Moč“.

Gospodarska zveza v Ljubljani

ima v zalogi

jedilno olje, čaj, kakor tudi vse drugo specerijsko blago.

Oddaja na debelo!

Za Ljubljano in okolico je otvorila

mesnico

v semenišču v Šolskem drevoredu
kakor tudi

specerijsko trgovino

na Dunajski cesti šte. 30.

Kdor pristopi kot član h „Gospodarski zvezi“, dobi izkaznico, s katero ima pravico do nakupa v mesnici in trgovini.